

A TANÁCSOK STATISZTIKAI MUNKÁJA

I.

A tanácsoknak napról napra nagyobb gazdasági és kulturális feladatokat kell elvégezniök, egyre szélesebb területre terjed ki felelősségük az állami tervek teljesítésében. Ezeknek a feladatoknak — az állami tervutasításoknak — a végrehajtásához nélkülözhetetlen eszköz a statisztikának, mint a vezetés és ellenőrzés eszközének állandó alkalmazása.

A tervutasítások legnagyobb részükben számokban kifejezett feladatokat írnak elő. Természetes, hogy a végrehajtás ellenőrzése során is elsősorban az utasítások adatszerű, számszerű teljesítését kell figyelemmel kísérni. A szocialista statisztika feladata, hogy a népgazdaság, a társadalmi élet minden jelenségére és területére kiterjedő adatgyűjtések útján a vezetőket folyamatosan, számszerűen tájékoztassa a terv teljesítésének menetéről, az elért eredményekről, a lemaradásokról, a terv teljesítését akadályozó nehézségekről. A statisztika a szocializmus építésének, a tervgazdálkodásnak, a szocialista állam irányításának eszköze. Statisztika nélkül nincs megfelelő ellenőrzés, ellenőrzés nélkül pedig elképzelhetetlen a tervek teljesítésére irányuló munka helyes vezetése.

Természetes, hogy a tanácsok vezető dolgozói, akik sok gazdasági és kulturális feladat megoldását, köztük nem kisebbet, mint a mezőgazdaság szocialista átszervezését közvetlenül irányítják, sem végezhetnek eredményes munkát a statisztika segítségével nélkül. Lenin az állami statisztika dolgozóinak adott útmutatásában hangsúlyozta: „A beszámolási rendszer megszervezése például az összes hatóságoknál és a legkülönbébb intézményeknél alapvető dolog.”¹ Ez a megállapítás a mi tanácsainkra is érvényes. Csak a statisztika segítségével állapíthatják meg, hogy a mezőgazdaság tervszerű befolyásolása mekkora eredményekkel járt, a helyi iparban megfelelő-e a termelékenység, a munkabérek alakulása, a munkaidő kihasználása, a dolgozók élelemmel, ruházattal való ellátottsága, csak a statisztikával mérhetik a termelőszövetkezetek gazdálkodásának eredményeit, a kulturális terv teljesítését.

A tanácsok mindinkább felismerik a szocialista statisztika jelentőségét, szerepét a szocializmus építésében és a megalakulásuk óta eltelt idő alatt — a Népgazdasági Tanács határozatai alapján, a Központi Statisztikai Hivatal segítségével — állandóan javították ezirányú munkájukat. A rendszeres adatgyűjtések mind szélesebb területre terjedtek ki. A megyei sta-

¹ Lenin Művei, 3. kiadás, XXVII. kötet, 14. old., oroszul.

tisztikai csoportokon kívül, melyek főként a mezőgazdaság szocialista és magánszektorára kiterjedően végeznek összeírásokat, a mezőgazdasági, ipari, közlekedési, építési, oktatási osztályok is folyamatosan gyűjtenek és dolgoznak fel adatokat a területekre vonatkozóan. A késedelmes adatszolgáltatók megbüntetésére sok esetben fegyelmi határozatot hoztak, pénzbírságot fizetettek. A tanácsok statisztikai dolgozóinak szakmai színvonala — bentlakásos iskolák, egyéni tanulás és konferenciák útján — emelkedik.

A megyei vezetők mind gyakrabban használják a statisztikai adatokat az irányításuk alatt lévő terület eredményeinek és hiányosságainak lemérésére. A végrehajtóbizottságok negyedévenként — egyes megyékben gyakrabban is — napirendre tűzik a népgazdaság minden ágát felölelő statisztikai tájékoztatók, tervjelentések és ezek alapján a szükséges intézkedések megtárgyalását.

Ezek mellett — a kétségtelenül jelentős — eredmények mellett azonban számos olyan hiányosság mutatkozik a tanácsok munkájában és tevényük hozzá, a tanácsokat irányító minisztériumok, főhatóságok statisztikai munkájában is, amelyek komoly mértékben veszélyeztetik az állam vezetőszerveinek határidőre történő, pontos tájékoztatását, amelyek felszámolása nélkül lehetetlen a statisztikai munka színvonalának állandó emelése és annak a célnak az elérése, hogy a statisztika mindenütt, ahol irányító munkát végeznek, a vezetés és ellenőrzés eszköze legyen.

A megyei és járási tanácsoknál még mindig sok az olyan vezető, aki megelégszik azzal, hogy utasításokat ad ki, de nem ellenőrzi azok végrehajtását, vagy rossz, elégtelen ellenőrzési módszerekhez folyamodik. Az ilyen vezetők igen sokszor apró részletkérdéseket vizsgálnak, az irányításuk alatt álló területeken rendszertelen, nyomozásszerű ellenőrzést végeznek ahelyett, hogy a statisztika segítségével területeik döntő eredményeit és hibáit tanulmányoznák azok összefüggéseiben, ahelyett, hogy a statisztika által adott lehetőségeket kihasználva előre meghatároznák azokat a jelenségeket, vagy részterületeket, amelyekkel leginkább kell foglalkozni az adott időszakban.

A Fejér megyei ipari osztályon hónapok óta nincs statisztikai előadó, a Bács-Kiskun megyei ipari osztályon három hónap alatt négyszer cserélték ki a statisztikust, mert nem ismerték fel a munkakör fontosságát. Éppen ezért nem készítenek — megfelelő szakképzettséggel rendelkező munkaerő nélkül nem is készíthetnek — a helyi ipari vállalatok munkájáról folyamatosan számotadó statisztikát.

Sztálin elvtárs ezt tanítja a vezetésről: „Vezetni — ez korántsem azt jelenti, hogy határozatokat írunk és utasításokat küldünk szét. Vezetni — ez azt jelenti, hogy ellenőrizzük az utasítások végrehajtását, de nemcsak az utasítások végrehajtását, hanem magukat az utasításokat is, azt, hogy az eleven gyakorlati munka szempontjából helyesek-e vagy hibásak.”² Az említett osztályok vezetői, a megyék végrehajtóbizottságai nem ellenőrzhetik megfelelően utasításaik végrehajtását, az utasítások eredményeit, nem állapíthatják meg, hogy a vállalatok tevékenysége eredményes-e vagy sem. Nem mérhetik a munkaidő helyes, vagy helytelen kihasználását, azt, hogy a rendelkezésre álló munkabérelappal hogyan gazdálkodnak, mivel elhanyagolják az ezekre vonatkozó adatok pontos nyilvántartását. Bizo-

² Lenin—Sztálin: Párt és pártépítés, Szikra, Budapest, 1950, 614—615. old.

nyos, hogy látogatják a vállalatokat és fel is fedeznek részhibákat, hiányosságokat. De talán éppen akkor, amikor ilyen kisebb hibákat számolnak fel — és ezzel elégedettek —, csökken a termelékenység, azonban erről nem — vagy csak későn — szerezhetnek tudomást, mivel a folyamatok, mindegyik ellenőrzésnek a módszerét, a statisztikát nem alkalmazzák.

A megyei kereskedelmi osztályokon, 1—2 kivételtől eltekintve, nincs statisztikus. Ezt a körülményt súlyosbítja az, hogy a Belkereskedelmi Minisztérium nemrég rendeletben hívta fel a megyei kereskedelmi osztályok figyelmét arra, hogy nem feladatuk a statisztikai kérdőívek összesítése, csak azok beszüretése a vállalatoktól és a minisztérium felé való továbbítása. Ebből az következik, hogy a megyei kereskedelem közvetlen irányítója ne tekintse át területét, ne ellenőrizze utasításai végrehajtását, ezt a munkát elvégzi helyette a minisztérium. A megyei kereskedelmi osztályok vezetőinek így nincs módjukban megállapítani, hogy jól, vagy rosszul dolgoztak-e, nem tudhatják, hogy mikor, milyen intézkedéseket kell tenniük. Erre csak a minisztériumnak van lehetősége. A Belkereskedelmi Minisztérium rendelete kiveszi a statisztikát, a vezetésnek e fontos eszközét a közvetlenül vezetők kezéből és ezzel akadályozza a felelős egy személyi vezetést.

A megyei és különösen a járási tanácsok dolgozói között még sokan vannak, akik nem vesznek tudomást Lenin tanításáról: „Egyetlen gyártmány, egyetlen font kenyér sem maradhat a számvitelen kívül, mert a szocializmus mindenekelőtt számvitel”³ és a Párt, az állam vezetői tájékoztatását szolgáló országos adatgyűjtések végrehajtását sok esetben akadályozzák.

A Népgazdasági Tanács határozata alapján október-november folyamán lebonyolított őszi vetésterületi összeírás során a Győr megyei begyűjtési osztály kiküldötte a téti tanácsnál, az őszi vetés bejelentésére megjelent 30—40 gazdát hazaküldte azzal, hogy most csak a begyűjtés fontos, mással ne foglalkozzanak.

A begyűjtési osztálynak ez az előadója lejáratta az állami statisztika jelentőségét nagyszámú dolgozó paraszt előtt, nem értette meg, hogy az ország kenyérellátása nemcsak az ő munkájától függ, hanem elsősorban attól, hogy az ezévi őszi vetés menetéről az állam vezetői kellő időben, megbízható tájékoztatást kapjanak.

A Pest megyei begyűjtési osztály vezetője közvetlenül a vetésterületi összeírás megkezdése előtt, a községi V. B. elnökök útján megtiltotta a községi nyilvántartóknak, hogy az összeírásban résztvegyenek. (A nyilvántartók feladata volt az összeírás községekre jutó részét elvégezni.) A begyűjtési osztály vezetőjének gondolnia kellett volna arra, hogy ezzel az intézkedésével akadályozza a Népgazdasági Tanács határozatának, a Központi Statisztikai Hivatal és a Földművelésügyi Minisztérium országos feladatainak végrehajtását.

Sok járási tanácselnök a legfontosabb összeírási munkák ideje alatt is hosszú időre, a legkülönbözőbb munkákra veszi igénybe a két főből álló járási statisztikai csoportot, a megyei statisztikai csoportok tiltakozása — és néha a Belügyminisztérium utasítása — ellenére. Az ilyen szűklátókörűségre valló intézkedések eredménye az, hogy a statisztikusok a kapott fel-

³ Lenin Művei, 4. kiadás, 26. kötet, 255. old., oroszul.

adatokat jól-rosszul elvégzik (természetesen abban nem gyakorlottak) és a fontos összeírások határidőn túl, rosszul készülnek el, sokszor meg kell azokat ismételni, vagy a hibák keresésével hosszabb időt eltölteni.

II.

A tanácsok területén a statisztikai munka eddig tárgyalt hiányosságai mellett a bürokrácia egyik rendkívül káros formája is jelentkezik, a „statisztikai bürokrácia“. A megyei és járási tanácsok különböző osztályai, de a minisztériumok, főhatóságok is, a Központi Statisztikai Hivatal előzetes hozzájárulása nélkül számtalan, ötletszerű, szakszerűtlen adatgyűjtést rendelnek el, annak ellenére, hogy a Minisztertanács és a Nép gazdasági Tanács érvényes határozatai szerint a tanácsok területére vonatkozó adatgyűjtést csak a Központi Statisztikai Hivatal előzetes engedélyével lehet elrendelni.

Az ilyen, úgynevezett „vadstatisztikák“ elrendelői figyelmen kívül hagyják az állami fegyelem követelményeit és nem vesznek tudomást arról, hogy az adatgyűjtés eredményes lebonyolításának számos előfeltétele van. Azt hiszik, a területükön található rendtelenségeket, zavarokat, az ezzel összefüggő tájékozatlanságot adminisztratív intézkedésekkel, statisztikai jelentések elrendelésével egyszeriben meg lehet szüntetni. Félre ismerik az adatgyűjtés feladatának komolyságát, az adatgyűjtést megelőző előkészítő, szervező munka jelentőségét.

Ezeknek a szempontoknak a meg nem értése, elhanyagolása arra vezet, hogy egymást keresztező, gyakran egymásnak ellentmondó, párhuzamosan futó adatgyűjtések sokaságát hozták létre. Ennek a rendkívül ártales jelenségnek az elburjánzását teljes súlyosságában tárja fel a Központi Statisztikai Hivatal Hajdú megyében tartott vizsgálatának eredménye. A vizsgálatot tartó kiküldöttek, akik az 1951. május-július hó folyamán elrendelt adatgyűjtéseket ellenőrizték, tömegesen fedeztek fel engedély nélkül elrendelt és végrehajtott adatgyűjtéseket.

Május-július folyamán összesen 62 féle — 8 mezőgazdaság-, 10 ipar-, 3 építőipar-, 11 kereskedelem-, 23 szociális és kultúrstatistikai és 7 egyéb — adatgyűjtést végeztek a tanácsok területén a Központi Statisztikai Hivatal engedélyével. Ezeknek az adatgyűjtéseknek nagy része rendszeres, havonta megismétlődő. Az ellenőrök ezeken kívül nem kevesebb, mint 102 olyan adatgyűjtést fedeztek fel (feltehető, hogy nem valamennyit), amelyekről a Központi Statisztikai Hivatalnak nem volt előzetes tudomása és amelyeket engedély nélkül rendeltek el. Természetesen a 102 engedély nélküli összeírás között is sok volt a havonként megismétlődő.

Az egyes irányító szervek „adatszükségletére“ néhány jellemző példa: az Élelmezésügyi Minisztérium pl. ötféle mozgalmi statisztikát kért a helyi ipari vállalatoktól, éspedig a következő címeken: 1. Munkaverseny (10 naponként); 2. Élüzemkiértékelés (havonta); 3. Szakma legjobb dolgozójáról felterjesztés (havonta); 4. Párosverseny állásáról havi jelentés; 5. Újítási mozgalomról havi jelentés. Az ötféle jelentés kérdőívei összesen 375 (!) kérdést tartalmaztak. Vajjon milyen „operatív“ beavatkozás vagy „intézkedés“ történt, vagy történhetett az ilyen tíznaponként és havonként, a helyi ipari vállalatoktól befutó több ezer adat alapján?

A Helyi Ipari Igazgatóság a dolgozók életkorára vonatkozó adatokat minden hónapban újra begyűjtötte. Valóban feltételezte-e, hogy a dolgozók kormegoszlása hónapról hónapra lényegesen megváltozik? Vajjon milyen módon kívánt ezzel kapcsolatban *havonta* intézkedni?

A Földművelésügyi Minisztérium *hetenként* kérdezte: „Ebben az évben hány istálló épült, hány férőhellyel?” — ami nyilván semmiféle szempontból nem indokolható, különösen ha hozzátesszük, hogy ezenkívül hetenként feltette azt a kérdést is, hogy „hány istálló van építés alatt, hány férőhellyel?” Nyilván helyesebb lett volna nem az „építés alatt álló” istállókra, hanem azokra nézve adatokat gyűjteni, amelyek elkészültek (amelyek építése befejeződött) — az „év eleje óta elkészült” istállók számát pedig elég lett volna — ellenőrzésképpen negyed- vagy félévenként tudakolni.

Kirívó példák a megyei ipari és közlekedési osztály teljesíthetetlen adatgyűjtései, amelyekben a községektől postafordultával kérték a járásek területén „*kosárfonásra alkalmas fűzfavessző*” mennyiségének jelentését és elrendelték az „*ümenti gyümölcsfák*” összeírását „*a fák helyének, minőségének megjelölésével*”. Miután a rendelet nem tért ki arra, hogy a különböző gyümölcsfák minőségét milyen ismérvek határozzák meg, így a községek nem is tudhatták, hogy tegyenek eleget a rendeletben megszabott követelményeknek.

Ezeknek az összeírásoknak az alapján nem lehet semmiféle intézkedést tenni, legtöbbször az adatok összesítésére sem kerülhet sor, mert a helytelenül feltett kérdésekre egyértelmű válaszokat nem is adnak. Erre példa a megyei egészségügyi osztály összeírása, amelyet „*Állami gazdaságok és tszcs.-k egészségügyi viszonyainak felmérése*” címen rendelt el. A kérdőívön ilyen kérdések szerepeltek: „*Milyen egészségügyi kívánságai (!) vannak a tszcs. tagoknak?*” „*Műhelyek (kovács, bognár) egészségügyi állapota, levegő, megvilágítás, balesetvédelem stb.?*” A kérdésekre természetesen minden adatszolgáltató másképpen válaszolt, így a kitöltött kérdőívvel semmit sem tudtak kezdeni, csupán összeírásközbeni orvosi tanácsadásra szcrítkozhattak. Ehhez azonban nem lett volna szükség adatgyűjtés elrendelésére.

A „*vadstatistikák*” elrendelői semmibe veszik az adatszolgáltatók és az alárendelt dolgozók munkaidejét, feladatait. Ha nem így lenne, a megyei közlekedési osztály nem kért volna a községektől — a nyári mezőgazdasági munkák idején — nagymennyiségű adatot és nem számíttatott volna a járási előadókkal olyan mutatószámokat, mint: „*községi utak aránya, közdülő-utakkal szemben*”. Az ilyen mutatószámoknak semmiféle értelme nincs.

Az adatgyűjtőnek a kérdőív kibocsátása előtt feltétlenül meg kell állapítania, hogy kérdéseire megbízható, pontos válaszokat tud-e adni az adatszolgáltató. Ezzel az elengedhetetlen előfeltétellel nem törődnek az engedély nélküli összeírások kibocsátói. Ezt bizonyítja az egészségügyi osztály védőnök tevékenységét tudakoló adatkérésnek utasítása: „*amennyiben a tárgyra vonatkozó adatok nem állnának rendelkezésre, úgy kérem a fenti kérdőpontokra a választ valamilyen módon megállapítani és alaposan kidolgozva fenti határidőre pontosan beküldeni*”. Az utasításból kitűnik, hogy az összeírás elrendelője nem tudta, milyen módon lehet az adatokat megállapítani, ha azok nem állnak rendelkezésre, de a könnyebb módszert

választva, az adatszolgáltatóktól mindenestre megkövetelte, hogy „valamilyen módon“ dolgozzák ki a választ.

A debreceni járás végrehajtóbizottsága (tűzvédelmi intézkedések megtartása és fokozott ellenőrzése címén) a nyári munkák alatt a községekből *mindennap futárpostával kérte a következő adatokat: „A tarlóhántás, másodvetés és behordás állllása, százalékban és holdban, valamint a begyűjtésben jól teljesítők neve, lakása, kat. hold száma és százalékban a teljesítés.“* Az ilyen felelőtlen adatgyűjtésnek a tűzvédelmi intézkedésekhez semmi köze nincs, csak feleslegesen szaporítja a jelentések számát.

Ezek a kiragadott példák igazolják, hogy az engedély nélküli statisztikák azoknál, hogy lazítják a kötelező állami fegyelmet, nem járhatnak hasznos eredménnyel. Eredménytelenek azért, mert a tapasztalat azt bizonyítja, hogy ha a statisztikai összeírások előkészítése során egy-két szempont figyelmen kívül hagyunk, akkor az egész összeírási munka eredménytelen lesz. A „vadstatisztikák“ elrendelői pedig nem egy-két, hanem mindig több, gyakran minden követelményt is figyelmen kívül hagyunk.

Ezek az összeírások eredménytelenségükön felül komolytalanná teszik az adatszolgáltatók előtt a statisztikát, akadályozzák a szükséges összeírások határidőinek biztosításáért, az adatok megbízhatóságáért folytatott harcot és súlyos károkat okoznak a népgazdaságnak. Végrehajtásuk esetén rendkívül sok anyag és pénz pazarlódik, a tanácsok dolgozóit feleslegesen túlterhelik és elvonják fontos állami feladatok végrehajtásától. A községi tanácsok felesleges túlterhelését eredményezte a törökszentmiklósi járási tanács pénzügyi osztályának rendelete is:

„Felhívom, azonnal foglalja névjegyzékbe, hogy névszerint kinek hány darab baromfija (kacsá, liba, pulyka, tyúk) van és a névjegyzéket sürgősen terjessze be.“

Az adatkérés — azonkívül, hogy felesleges — szakszerűtlen. Semilyen szempontot nem ad arra, hogyan hajtás végre az összeírást vagy honnan szerezzék be az adatokat. A pénzügyi osztálynak nyilvánvalóan jelenlegi adatokra volt szüksége, ilyen adatok begyűjtését pedig csak gondosan előkészített, megszervezett összeírással lehetett volna biztosítani. A községek azonban, minthogy az adatokat „azonnal“ (!) kellett szolgáltatniok — a tavasszal felfektetett —, hiányos nyilvántartásokból igyekeztek az adatokat névszerint kimutatásba foglalni. Fegyvernek községi tanácsnál közel 2000 darab beszolgáltatási nyilvántartási lapról 2—3 gépiró két napon keresztül késő estig gépelte a neveket és adatokat, a tiszpápuspöki tanácsnál pedig a nyilvántartásokból egész éjjel másolták az adatokat. A többi községnél hasonló zavart okozott az adatgyűjtés elrendelése.

A járási tanács pénzügyi osztálya az így összeállított adatokat semmire sem tudta használni, mivel régiék, hiányosak, becsültek, a jelenlegi állapotot semmiképpen sem tükrözték.

Ezeknek a mértéktelen adatgyűjtéseknek az elrendelőit helytelen, káros politikai szemlélet vezeti. Az ilyen vezetők magatartását a Népgazdasági Tanács engedély nélküli összeírásokkal foglalkozó értekezletén elhangzott felszólalás határozza meg: *„Akik túl sok, túl részletes adatokat kérnek és — tegyük hozzá — azt képzelik, hogy a részleteteket alapján a részletkérdésekre kiterjedően is intézkedni fognak — a bürokratizmus, az alsóbb fokon álló vezetők és általában a dolgozók lebecsülésének hibájába esnek, az önteltség hibájába, amennyiben azt gondolják, létezhethet olyan személy*

vagy hivatal, amely minden felmerülő részletkérdést központi intézkedéssel meg tud oldani. A dolgozók lebecsülése is ez, mert hiszen az ilyen magatartás feltételezi, hogy mindenki lélekienül, gépiesen, csak felsőbb utasítások alapján cselekszik, önálló intézkedésekre, a mindennapi kérdések önálló, helyes felismerésére és önálló megoldásra képtelen. Ez a magatartás nem a kommunista-k dialektikus szemléletét tükrözi a szocializmusról, hanem a szocializmust falanszternek gondoló mechanikus elgondolás.⁴

III.

Ezeket a fogyatékoságokat látva, fel kell vetni a kérdést, hogy a bürokratikus szemlélet, a kommunista vezetéstől távolálló módszerek csak az ellenőrzés, a statisztika területén nyilvánulnak-e meg? Minthogy a vezetés nem választható el az ellenőrzéstől és a vezetés színvonala fejlettsége szabja meg az ellenőrzés színvonalát, fejlettségét is, nyilvánvaló, hogy hasonló hibák mutatkoznak az utasítások, rendelkezések kiadása terén is.

A statisztika színvonalának emeléséért folytatott harc nem lehet eredményes, ha csak a „vadstatisztikák” elburjánzását látjuk és nem figyelünk fel ugyanakkor arra, hogy a minisztériumok és a tanácsok alsóbb szerveknek küldött utasításai, az utasítások kiadásának módszerei is bürokratikus szemléletet tükröznek.

A minisztériumok és főhatóságok, valamint a tanácsok különböző osztályai rendszeresen nagytömegű rendeletet küldenek az alsóbb tanácsokhoz. Erre bőséges bizonyítékot ad a Központi Statisztikai Hivatal Pest megyében tartott vizsgálata, melynek során a vizsgálatot végző kiküldöttek a statisztikai munka ellenőrzése mellett megállapították, hogy: 1951. július 1-től szeptember 30-ig a Földművelésügyi Minisztérium a megyei tanács mezőgazdasági osztályának összesen nem kevesebb, mint 633 (!), a megyei mezőgazdasági osztály a ráckevei járási tanács mezőgazdasági osztályának 256 (!), a járási mezőgazdasági osztály Dunaharaszti község tanácsának 235 (!) rendeletet küldött. Ugyanezen idő alatt az Élelmezésügyi Minisztérium 102 (!) rendeletet küldött a megyei begyűjtési osztálynak.

A felsorolás csak mezőgazdasági és begyűjtési vonatkozású rendeleteket tartalmaz, nyilvánvaló, hogy a többi minisztérium is nagyszámú rendeletet bocsátott ki a három hónap alatt és ezeknek a rendeleteknek is nagyrésze terhelte a községi tanácsokat. Foglalkozhatnak-e érdemben ilyen tömegű rendelettel a tanácsok dolgozói? A tapasztalat azt bizonyítja, hogy nem, csak azokat a rendeleteket intézik, amelyeket a legtöbbször sürgetnek.

Az a vezető, aki íróasztala mellől a rendeletek tömegével árasztja el az irányítása alatt álló dolgozókat, ahelyett, hogy csak a legfontosabb dolgokkal foglalkozna, ahelyett, hogy gyakori közvetlen érintkezés útján tanítaná alárendeltjeit a feladatok és azok megoldásának gyors felismerésére, a helyes munkamódszerekre, menthetetlenül bürokratává válik.

A Pest megyei vizsgálat során számos olyan rendelet került elő, amelyek azt bizonyítják, hogy a minisztériumok rendeletei igen sokszor csak általánosak, nem jelölik meg a végrehajtás és ellenőrzés eszközeit, vagy teljesíthetetlen határidőket állapítanak meg. Például: A Földművelésügyi Minisztérium E—8160/19—38. sz. — a megyei tanács végrehajtóbizottságá-

⁴ A magyar statisztika szocialista gyakorlatáért, Statisztikai Kiadó Vállalat, Budapest, 1950, 53—54. old.

hoz küldött — utasítása. Tárgya: Munkaerő biztosítása: „... értesülésünk szerint a nagykátai „Új Barázda“, a pomázi „Petőfi“, a galgahévi „A. kotmány“ és a budakalászi „Szabadság“ tszcs.-kben munkaerőhiány miatt nem tudják a nagymennyiségű zöldborsót leszedni. Felhívjuk osztályvezető elvtársat, hogy a közellátás biztosítása érdekében a szükséges munkaerő biztosítására megfelelő intézkedéseket tegyen“. A megyei tanács ugyanezt a rendelet („a közellátás biztosítása érdekében a szükséges munkaerő biztosítására megfelelő intézkedéseket tegyen“) egyszerűen továbbította a járási tanácsok felé.

A szocializmus építésének időszakában népgazdaságunk legnehezebb problémája a munkaerőhiány. Hogyan oldja meg a rendelet kibocsátója ezt a nehéz kérdést? Egyszerűen utasítja a megyei tanácsot arra, hogy „megfelelő intézkedéseket“ tegyen, de, hogy melyek a megfelelő intézkedések, arra nem tér ki. A megyei tanács ugyanígy „utasítja“ a járást stb. — ami által a zöldborsó leszedésére szükséges munkaerő megszerzésének feladata természetesen nem oldódik meg (annál kevésbé, — mert hiszen ez az „utasítás“ csak egy, az F. M. által a kérdéses időszakban kiadott 633 rendelet közül).

Az Élelmezési Minisztérium 921 460/1951. XIII. fő. számú, a szerződéses hízalási akcióban mutakozó lemaradással foglalkozó rendelete megállapítja a lemaradás mértékét és utána így folytatja: „A mutakozó lemaradások kiküszöbölésére a begyűjtési osztályt korábban már utasítottam. Megállapítottam, hogy ezen figyelmeztetésem óta a lemaradás nemhogy csökkent volna, hanem mindinkább emelkedett.“

„A lemaradásoknak ilyen felületesen való kezelése a dolgozók hűs-ellátását igen komolyan veszélyezteti...“

„... a szerződéses akcióknál mutakozó lazaság és fegyelmezetlenség megszüntetése érdekében a begyűjtési osztály nem nyujt kellő támogatást“.

„Felhívom Elnök elvtársat, vegye kézbe a szállításban lemaradt sertések ügyét...“

Ebből a rendeletből nem állapíthatja meg senki, hogy melyek voltak munkája során az alapvető hibák, nem segít ez az utasítás a legfontosabb tennivalók meghatározásában. Nem sok hasznát veszi az eddig gyengén dolgozó annak, ha azt mondják neki, „vegye kézbe az ügyet“ és nem azt, hogy hogyan vegye kézbe.

Az ilyen rendeletek kibocsátói nem csodálkozhatnak azon, hogy figyelmeztetésük ellenére nem csökken a lemaradás, hanem mindinkább emelkedik.

A bürokratikus, léleknélküli vezetés példái azok az esetek, amikor a megyei és járási tanácsok a felsőbb szervek tömegesen érkező rendeleteit mechanikusan lemásolva, helyi viszonyokra való alkalmazás nélkül továbbítják az alsóbb szervek felé.

A Földművelésügyi Minisztérium 8200—307/1951. számú fontos rendelete az őszi vetőszántás, mélyszántás meggyorsításával, az őszi vetés befejezésével, az istállótrágya kihordásával és leszántásával, valamint a cséplési munkák befejezésével és a termelőszövetkezetek támogatásával foglalkozott négy pontban. A megyei mezőgazdasági osztály — mert a rendeletek áttekinthetetlen tömegében nem volt képes arra, hogy a lényegeket a lényegtelenektől megkülönböztesse — a címzés és aláírás megvál-

toztatásával egyszerűen továbbította a rendeletet a járási tanácsokhoz. A ráckevei járási tanács pedig szószerint ugyanezt az utasítást küldte meg a községeknek (egy pont kivételével, amelynek határideje közben lejárt). A rendelet alapján a dunaharaszti községi tanács szeptember 8-án, tehát a szántási és vetési munkák derekán, a következőket doboltatta ki: „*Felhívjuk a gazdákat, hogy az őszi mélyszántási és vetési munkálatokat haladéktalanul kezdjék meg. Az őszi árpát szeptember 15-ig, a rozsot és búzavetést október 20-ig feltétlenül be kell fejezni.*“ Ebben a Földművelésügyi Minisztérium már aligha ismert volna rá a saját — igen sok fontos és helyes szempontot felsoroló — „8200—307/1951. sz.“ rendeletére.

Hasonló módon járt el a megyei és a járási tanács az Élelmezési Minisztérium „Búza és rozs beszolgáltatási aránya“ tárgyú és a Földművelésügyi Minisztérium „Versenymegbízott kijelöléséről és a verseny nyilvántartásának megszervezéséről“ intézkedő rendeleteiről. Ugyanígy mechanikusan továbbította a megye kereskedelmi osztálya a minisztérium „A szén és ércbányákban dolgozók részére zsírjegy kiadásáról“ és a „Menzai étkeztetésben részesülő egyetemisták és főiskolások kenyérellátásáról“ szóló rendeletét a ráckevei járási tanácshoz, nem törődve azzal, hogy a járás területén sem szén és ércbánya, sem egyetem vagy főiskola nincs.

Az ügyek ilyen intézése, amely nem mérlegeli a különböző területek sajátosságait, azt, hogy egyik járás, vagy intézmény eredményesebben dolgozik, mint a másik, hogy egyik községnél vagy vállalatnál más természetű hiányosságok mutatkoznak, mint a másiknál, nem lehet eredményes, nem hozhat sikereket.

Lenin élesen elítélte a mechanikus módszereket. Többek között így írt: „*Harcolni kell az ellen, hogy mindent egy kaptafára húzzunk és harcolni kell minden olyan kísérlet ellen, mely felülről akar egyformaságot bevezetni.*“ „*A demokratikus és szocialista centralizmus se az egykaptafára-húzás, se a felülről bevezetett egyforma nem fér össze. Az egységet az alapvető, a fontos, a lényeges kérdésekben nemcsak nem zavarja, hanem biztosítja a változatosság a részletekben, a helyi sajátosságokban, az ügyek kezeelésének módszereiben, az ellenőrzés megvalósításának módjaiban.*“⁵

IV.

A tanácsok ezideig nem léptek fel elég következetesen és határozottan a vezető munkában, az utasítások kiadása és ellenőrzése terén megnyilvánuló komoly hiányosságok, az állami fegyelem gyakori megsértése ellen. Munkájuk állandó javításának elengedhetetlen feltétele, hogy — a felesleges szervek megfelelő támogatása mellett — felszámolják a múlt maradványait, hogy széleskörű nevelőmunkával és határozott büntetőrendelkezések alkalmazásával harcoljanak a bürokratikus intézkedések, az engedély nélküli statisztikák kibocsátói, a késedelmes, megbízhatatlan adatszolgáltatók ellen.

Ha tanácsaink eredményesen folytatják ezt a harcot és emellett fokozottabban megtanulják munkájuk során a statisztika nyújtotta lehetőségeket felhasználni, akkor a szocializmus építésére, a tervek teljesítésére irányuló munkájuk állandóan eredményesebb lesz és egyre nagyobb sikereket érhetnek el.

⁵ Lenin: Válogatott művek. II. kötet. Szikra, Budapest, 1949. 300. old.